

УДК 378.14

**ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ МЕХАНІКІВ
ДО ПРОФЕСІЙНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ У ВИЩОМУ
ТЕХНІЧНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ
ЯК АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМА**

О. В. Коломієць

*Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди (Харків, Україна)
E-mail: Kolomiec02@ukr.net*

**FORMATION OF THE FUTURE ENGINEERS READINESS
TO PROFESSIONAL SELF-REALIZATION IN THE HIGHER
TECHNICAL EDUCATIONAL INSTITUTION
AS THE ACTUAL PROBLEM**

O. V. Kolomiets

*H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University
(Kharkiv, Ukraine)*

Розкрито актуальність проблеми формування готовності майбутніх механіків до професійної самореалізації в процесі їхнього професійного становлення й розвитку творчих здібностей. Відзначено, що готовність студентів вищих технічних навчальних закладів є особистісним новоутворенням, яке забезпечується професійною підготовкою. Доведено, що позитивна мотивація сприяє ефективності набуття професійних знань і вмінь, розвитку саморефлексії майбутніх фахівців. Наголошено на тому, що формування готовності майбутніх механіків до професійної самореалізації буде ефективним за умов організації самостійної роботи студентів, створення навчально-інформаційного середовища.

Ключові слова: професійна самореалізація, готовність, майбутні механіки, вищий технічний навчальний заклад, самостійна робота студентів, навчально-інформаційне середовище.

Загальна постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Інтеграція нашої країни в європейське і світове співтовариство, соціально-економічні і духовні процеси, що відбуваються в соціумі, побудова громадянського суспільства на засадах гуманізму орієнтують, зокрема, на підготовку молодих громадян до вільного вибору стратегії самореалізації творчого потенціалу особистості. У Державній національній програмі «Освіта (Україна XXI століття)», Національній доктрині розвитку освіти, Програмі «Біла книга (Сили змін та вектори руху до нової освіти України)» йдеться про створення належних умов для самореалізації й саморозвитку молоді. Відповідно, актуальною є проблема формування в майбутніх інженерів готовності до творчої самореалізації в професійній діяльності ще в процесі навчання у вищому технічному навчальному закладі. До умов, що поліпшують ефективність формування такої готовності віднесемо навчально-інформаційне середовище, яке допомагає майбутньому фахівцеві розкрити свої потенційні можливості, стати конкурентоздатним професіоналом, майстром своєї справи.

Аналіз основних досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання проблеми, визначення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячена стаття. Педагогічний аспект проблеми самореалізації особистості висвітлений у працях вітчизняних і зарубіжних педагогів минулого (К. Вентцеля, А. Дістервега, Д. Дьюї, В. Лая, А. Макаренка, В. Сухомлинського, Л. Толстого, К. Ушинського), які звертали увагу на особистість, її потреби, здатність до внутрішнього самовдосконалення і самореалізації, а також вивчали роль самостійної творчої діяльності в педагогічній практиці, теоретичні засади організації навчального процесу, спрямованого на розвиток творчої самодіяльності.

Останнім часом у дослідженнях, що стосуються проблеми творчої самореалізації особистості [3–8 та ін.], висвітлюються: шляхи творчої самореалізації майбутніх фахівців у процесі професійної підготовки (Г. Батиршина, К. Карамова, О. Пронічкіна, О. Теплова); напрями творчої самореалізації вчителів (А. Буреніна, В. Луніна, Д. Мірошніченко, М. Ситнікова); можливості творчої самореалізації учнів, зокрема в процесі навчання (Т. Чумакова, Б. Кутузов, К. Паталаха, П. Маслов), у позакласній діяльності сільської школи (Н. Комісаренко), на уроках мистецтва

(Л. Бурая, Ю. Мішуковська, С. Кузьміна), в евристичному навчанні (Н. Громова), в науково-дослідницькій діяльності (Л. Левченко). Однак, як свідчить аналіз наукової літератури, проблема формування готовності майбутніх інженерів до професійної самореалізації у процесі навчання в вищому технічному навчальному закладі (ВТНЗ) не була предметом спеціального дослідження.

Аналіз наукових праць та власного практичного досвіду дозволив виявити суперечності між: потребою випускників ВТНЗ у працевлаштуванні й недостатньо якісною підготовкою їх до умов ринку праці; декларуванням створення належних умов для самореалізації студентів у ВТНЗ і реальним станом організації навчально-виховного процесу, який вимагає поліпшення технічного, матеріального, науково-методичного, кадрового забезпечення.

Мета статті – розкрити актуальність проблеми формування готовності майбутніх механіків до професійної самореалізації у вищому технічному навчальному закладі.

Виклад основного матеріалу. Теоретичними засадами проблеми формування готовності майбутніх механіків до професійної самореалізації у вищому технічному навчальному закладі є положення теорії самореалізації особистості, педагогічної акмеології, суть яких полягає в тому, що головні орієнтири отримання якісної вищої освіти – максимальне розкриття в обраній професії – визначені самою людиною, оскільки сучасний ринок праці вимагає конкурентоздатних фахівців [7].

У дослідженні готовність до професійної самореалізації у вищому технічному навчальному закладі визначаємо як інтегроване новоутворення особистості, складовими якого є мотиваційна спрямованість, професійні знання й уміння, саморефлексія й самооцінка, що й забезпечується якісною професійною підготовкою майбутніх механіків.

У межах пілотажного дослідження нами з метою виявлення мотивів самореалізації у фаховій підготовці було опитано студентів Харківського національного автомобільно-дорожнього університету, які навчаються на механічному факультеті (усього 72 особи). Опитані майбутні механіки висловили думку про те, що термін «самореалізація особистості» означає бажання виявляти власний потенціал і відповідати професійним нормам діяльності інженера-механіка (40% опитаних осіб), прагнення бути гарно підготовленим, щоб витримати конкуренцію (31%), інтерес до професійної діяльності працівників автомобільного господарства, який виник ще зі шкільних років, та прагнення постійно займатися самовихованням й

самоосвітою (29%). Як свідчить аналіз результатів проведеного дослідження, майбутні механіки усвідомлюють значущість самореалізації. Проте, у 57% осіб виявилася невпевненість у собі, відсутність знань про шляхи самореалізації, що пов'язані з подальшим працевлаштуванням.

Як свідчить досвід практичної діяльності, частина студентів мало часу приділяють виконанню самостійної роботи з фахових дисциплін, не завжди підвищують професійний рівень засобами самоосвіти. У студентів спостерігається розгубленість, невпевненість у завтрашньому дні, відсутність практики на виробництві. Проведені дослідження засвідчили, що такі студенти не вміють планувати час, не дотримуються режиму, що й заважає якісному здійсненню самостійної роботи (38% опитаних студентів); займаються зайвими справами, які не стосуються фахової підготовки (21%).

За нашим переконанням, що професійній самореалізації студентів буде сприяти диференційований підхід загалом до навчання у вищій школі, зокрема в процесі виконання самостійної роботи. Цілком слушним є досвід О. Горіної, яка вважає, що такий підхід вимагає врахування таких чинників, як: розвиток індивідуальних психофізіологічних властивостей студентів, рівень фахової підготовки, особливості змістової складової професійної підготовки, організаційно-процесуальна складова навчального процесу. На думку автора, ефективність самостійної роботи студентів залежить від дотримання таких педагогічних вимог: якісне планування навчального процесу (модульно-календарний план); наявність диференційованих навчально-методичних матеріалів для самостійної роботи; диференціація навчальних завдань для самостійної роботи студентів; визначені параметри контролю та критерії оцінювання результатів самостійної роботи студентів [1].

На наш погляд, готовність майбутніх механіків до професійної самореалізації тісно пов'язана з процесом набуття професійних знань і вмінь. Феномен готовності особистості є універсальним явищем, оскільки інтегрує в собі знання про себе, власну Я-концепцію, знання й уміння здійснювати професійну діяльність на високому рівні. Як свідчить аналіз змісту навчальних і робочих програм підготовки студентів ВТНЗ, інформація про теоретичні основи готовності майбутніх механіків до професійної самореалізації не розглядається, завдання для самоконтролю, самостійної роботи не містять вказівок, що стосуються стимулювання студентів до самопізнання й саморозвитку в різних видах діяльності.

Важливою складовою як готовності, так і професійної самореалізації майбутніх механіків є здатність усвідомлювати свої особистісні якості у зв'язку зі специфікою фаху, планувати етапи власного професійного шляху, перейматися імовірними успіхами і труднощами в роботі, розвивати власні риси як суб'єкта технічної сфери діяльності. Погоджуючись із науковими думками Л. Кравець щодо визначення структури саморефлексії особистості, до якої входять самопізнання, самооцінка, самоаналіз, самоконтроль, відзначимо, що суть готовності особистості полягає у здатності пізнавати й розуміти власні потенційні можливості, зіставляти власний потенціал з професіограмою й максимально реалізовувати бажання, відповідні схильності, таланти, рухатися до нових вершин. Нам імпонує думка Л. Кравець, яка вважає, що саморефлексія майбутнього вчителя як цілеспрямований, самостійний, мотивований процес осмислення і переосмислення свого «Я» у вимірах сутності обраного фаху має прямий та взаємозумовлений зв'язок із рівнем професійного розвитку майбутнього фахівця, з ефективною модифікацією способу здійснення діяльності на тому чи іншому етапі професіоналізації, визначає суб'єктність майбутнього педагога і перспективи його професійного становлення за період навчання у педагогічному вищому навчальному закладі [5]. Висновки, зроблені нами, є важливими в плані дослідження, оскільки доводять значущість саморефлексії для формування готовності майбутніх механіків.

Формуванню готовності майбутніх механіків до професійної самореалізації у вищому технічному навчальному закладі позитивно сприяє створення навчально-інформаційного середовища [2] у ВТНЗ, суть якого обґрунтовується в працях С. Гончаренка, В. Деміденка, С. Лещук, В. Лискової, А. Літової, О. Ракитіної та інших. Навчально-інформаційне середовище визначається дослідниками як система інформаційно-комунікаційних і традиційних засобів, сукупність умов, що сприяють виникненню й розвитку процесів інформаційно-освітньої взаємодії між тими, хто навчається, викладачем і засобами нових інформаційних технологій. На нашу думку, навчально-інформаційне середовище орієнтує майбутніх механіків на вимоги сучасного ринку праці, адже конкурентоздатним є фахівець, який має ґрунтовну фахову підготовку, володіє інформаційно-комунікативними технологіями, знає іноземні мови.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Таким чином, формування готовності майбутніх механіків до професійної самореалізації

у вищому технічному навчальному закладі є актуальною проблемою з таких позицій. По-перше, звернення людини до самої себе, власних потенційних сил є рушійною силою її професійного зростання, становлення як професіонала, громадянина. По-друге, головним чинником підвищення якості професійної підготовки майбутніх фахівців є їхня внутрішня налаштованість на розкриття внутрішнього потенціалу у студентські роки, знаходження власного «Я» у професії.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Горіна О. М. Диференційований підхід до вивчення фундаментальних дисциплін у процесі підготовки майбутніх інженерів-будівельників : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Горіна Олена Михайлівна. — К., 2008. — 23 с.
2. Деміденко В. В. Середовищний підхід до розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів коледжу / В. В. Деміденко // Засоби навчальної та науково-дослідної роботи : зб. наук. праць / за заг. ред. проф. В.І.Євдокимова і проф. О.М.Микитюка : Харк. нац. пед. ун-т імені Г.С.Сковороди. — Вип. 42. — Харків : ХНПУ імені Г.С.Сковороди, 2014. — С. 51-59.
3. Комісаренко Н. Самореалізація як прояв соціального становлення особистості / Н. Комісаренко // Рідна шк. — 2003. — №1. — С. 21–26.
4. Коротяев Б. И. Восхождение: самостоятельная реализация учащихся и студентов / Б. И. Коротяев, В. С. Курило, А. А. Чаусов. — Луганск : Альма-матер, 2003. — 206 с.
5. Кравець Л. М. Виховання саморефлексії у студентів вищих педагогічних навчальних закладів : автореф. дис. ... канд. пед. наук спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання» / Кравець Любов Михайлівна. — Луганськ, 2009. — 24 с.
6. Луніна В. Ю. Складова творчого потенціалу як фактор успішності становлення особистості вчителя в умовах післядипломної педагогічної освіти // Засоби навчальної та науково-дослідної роботи : зб. наук. праць / за заг. ред. проф. В. І. Євдокимова і проф. О. М. Микитюка : Харк. нац. пед. ун-т імені Г.С. Сковороди. — Вип. 42. — Харків : ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2014. — С. 73–84.
7. Рибалко Л. С. Акмеологічні засади професійно-педагогічної самореалізації майбутнього вчителя : автореф. дис. ... докт. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Рибалко Людмила Сергіївна. — Харків, 2008. — 43 с.
8. Самохіна Н. М. Самореалізація особистості: сутнісна характеристика / Н. М. Самохіна // Вісн. Луган. нац. пед. ун-ту імені Тараса Шевченка : Педагогічні науки / Мистецька освіта : історія, теорія, практика. — 2012. — №10. — С. 149–157.

Коломиец А. В. Формирование готовности будущих механиков к профессиональной самореализации в высшем техническом учебном заведении как актуальная проблема

Раскрыта актуальность проблемы формирования готовности будущих механиков к профессиональной самореализации в процессе их профессионального становления и развития творческих способностей. Отмечено, что готовность студентов высших технических учебных заведений является личностным новообразованием, которое обеспечивается профессиональной подготовкой. Доказано, что положительная мотивация способствует приобретению профессиональных знаний и умений, развитию саморефлексии будущих специалистов. Акцентируется внимание на том, что формирование готовности будущих механиков к профессиональной самореализации будет эффективным при условиях организации самостоятельной работы студентов, создания учебно-информационной среды.

Ключевые слова: профессиональная самореализация, готовность, будущие механики, высшее техническое учебное заведение, самостоятельная работа студентов, учебно-информационная среда.

Kolomiets A. V. Formation of the future engineers readiness to professional self-realization in the higher technical educational institution as the actual problem

Urgency of the problem of formation of readiness of future engineers to professional self-realization in their professional formation and development of creative abilities. It is noted that the readiness of students of higher technical educational institution personal growth, which ensured the training. It is proved that positive motivation affects the acquisition of professional knowledge and skills, development of self-reflection of the future specialists. The attention is focused on the fact that the formation of readiness of future engineers to professional self-realization will be effective if you involve the students to perform independent work, to create training and informational environment.

Keywords: professional self-realization, readiness, future mechanics, higher technical educational institution, independent work of students, academic information environment.

REFERENCES

1. Horina O. M. Dyferentsiyovanyy pidkhid do vyvchennya fundamental'nykh dystsyplin u protsesi pidhotovky maybutnikh inzheneriv-budivel'nykiv [Differentiated approach to the study of fundamental disciplines in the training of future engineers] : avtoref. dys. na zdobuttya kand. ped. nauk : spets. 13.00.04 «Teoriya i metodyka profesiynoyi osvity»] / Horina Olena Mykhailivna. — K., 2008. — 23 s.
2. Demidenko V. V. Seredovyščnyj pidkhid do rozvytku profesijno-pedahohičnoï kompetentnosti vykladačiv koledžu [Environmental approach to development of professional pedagogical competence of teachers college] / V. V. Demidenko // Zasoby navčal'noï ta naukovo-doslidnoï roboty : zb. nauk. prac' / za zah. red. prof. V.I. Jevdokymova i prof. O.M. Mykytjuka : Chark. nac. ped. un-t imeni H.S.Skovorody. — Vyp. 42. — Charkiv : ChNPU imeni H.S. Skovorody, 2014. — S. 51–59.
3. Komisarenko N. Samorealizatsiya yak proyav sotsial'noho stanovlennya osobystosti [Self-realization as a social manifestation of personality] / N. Komisarenko // Ridna shk. — 2003. — №1. — S. 21–26.
4. Korotyaev B. Y. Voskhozhdjenje : samostoyatel'naya realizatsyya uchashchychysya y studentov [Climbing: self realization of pupils and students] / B. Y. Korotyaev, V. S. Kurylo, A. A. Chausov. — Luhansk : Al'ma-mater, 2003. — 206 s.
5. Kravets' L. M. Vychovannya samorefleksiyi u studentiv vyshchyykh pedahohichnykh navchal'nykh zakladiv [Raising self-reflection among students of higher educational institutions] : avtoref. dys. ... kand. ped. nauk : spets. 13.00.07 «Teoriya i metodyka vychovannya» / Kravets' L`ubov Mykhailivna. — Luhans'k, 2009. — 24 s.
6. Lunina V. Ju. Skladova tvorčoho potencialu jak faktor uspišnosti stanovlennja osobystosti včytelja v umovach pisljadypломnoï pedahohičnoï osvity [A component of creativity as a factor in the success of the formation of the individual teacher in terms of postgraduate education] // Zasoby navčal'noï ta naukovo-doslidnoï roboty : zb. nauk. prac' / za zah. red. prof. V. I. Jevdokymova i prof. O. M. Mykytjuka : Chark. nac. ped. un-t imeni H.S. Skovorody. — Vyp. 42. — Charkiv : ChNPU imeni H.S. Skovorody, 2014. — S. 73–84.
7. Rybalko L. S. Akmeolohichni zasady profesijno-pedahohichnoyi samorealizatsiyi maybutn'oho vchytelya [Acmeological principles vocational teacher self-future teachers] : avtoref. dys. ... dokt. ped. nauk : spets. 13.00.04 «Teoriya i metodyka profesiynoyi osvity» / Rybalko L`udmyla Sergiivna. — Kharkiv, 2008. — 43 s.
8. Samokhina N. M. Samorealizatsiya osobystosti : sutnisna kharakterystyka [Self-identity: the essential characteristics] / N. M. Samokhina // Visn. Luhan. nats. ped. un-tu imeni Tarasa Shevchenka : Pedahohichni nauky / Mystets'ka osvita : istoriya, teoriya, praktyka. — 2012. — №10. — S. 149–157.